

בס"ד

תרבות המחלוקת – דף לימוד

גדול מסך חלקיו

אמר ר' יוסי: בתחילה לא היתה מחלוקת בישראל. אלא בית דין של שבעים ואחד היה בלשכת הגזית, ושאר בתי דינים של עשרים ושלושה היו בעיירות שבארץ ישראל... משכבו תלמידי שמאי והלל שלא שימשו כל צרכן, הרבו מחלוקות בישראל ונעשו שתי תורות.

(תלמוד בבלי סנהדרין פח עמוד ב)

אמר רבי אבא אמר שמואל: שלש שנים נחלקו בית שמאי ובית הלל, הללו אומרים הלכה כמותנו והללו אומרים הלכה כמותנו. יצאה בת קול ואמרה: אלו ואלו דברי אלהים חיים הן, והלכה כבית הלל. וכי מאחר שאלו ואלו דברי אלהים חיים מפני מה זכו בית הלל לקבוע הלכה כמותן - מפני שנזכרין ועלובין היו, ושונים דבריהן ודברי בית שמאי. ולא עוד אלא שמקדימין דברי בית שמאי לדבריהן.

(תלמוד בבלי מסכת עירובין דף יג עמוד ב)

"יש מבין"

מה הוביל להיווצרות מחלוקות בית שמאי ובית הלל על פי הגמרא בסנהדרין?
מהי האמירה של בת הקול לגבי אותה מציאות של מחלוקת לפי הגמרא בעירובין?
מה הוביל לכך שהלכה תיפסק כבית הלל בסופו של דבר?

"ולעומק"

מה היחס העקרוני למחלוקת לפי כל אחד מהמקורות? האם זו תופעה רצויה או שהיא תוצאה של קלקול?
כיצד ניתן להגיד על שתי דעות הפוכות שהן "דברי א-להים חיים"? האם האמת לא נמצאת בצד אחד?
מדוע נפסקה הלכה כבית הלל? האם זה בגלל שהם צודקים יותר? (עיינו במקורות 2-3 בדף ההרחבות)

"לדין"

האם אתם רואים במציאות של מחלוקת מציאות מתוקנת, או שהשאיפה היא שבסוף תנצח דעה אחת נכונה?

מדוע מציאות של מחלוקת וריבוי דעות היא מציאות רצויה? (עיינו במקורות 4-6 בדף ההרחבות)
האם הנצחה והצדקה של חילוקי דעות לא יוצרת אדישות כלפי דעות של אחרים? ומאידך, האם ניסיון להכריע בויכוח לא מוביל לקנאות?
האם על כל דעה תגידו שהיא "דברי א-להים חיים"? האם ישנן דעות שגויות/פסולות, או שכל דעה שווה לדעתכם? (עיינו גם במקור 7 בדף ההרחבות)

מן המקום שבו אנו צודקים

לא יצמחו לעולם

פרחים באביב.

המקום שבו אנו צודקים

הוא קשה ורמוס

כמו חצר.

אבל ספקות ואהבות עושים

את העולם לתחוח

כמו חפרפרת, כמו חריש.

ולחישה תשמע במקום

שבו היה הבית

אשר נחרב.

(יהודה עמיחי, המקום בו אנו צודקים)

"יש מבין"

מה הבעיה במקום בו אנו צודקים? מה הופך אותו לקשה?
מה שונה בספקות ובאהבות, שבזכותם העולם "תחוח"? (להשוואה עיינו בדבריו של ר' נחמן מברסלב, מקור 1 בדף ההרחבות)

"לעומק"

מהו עולם "תחוח"? האם זהו עולם של הסכמה הדדית? של חילוקי דעות? של אדישות?
האם לדעת יהודה עמיחי לא צריך לחפש את הצדק?
מה הקשר בין המקום בו אנו צודקים לבין חורבן הבית לפי עמיחי? מה הדרך לתיקון לדעתו?
כיצד יש להתמודד עם מציאות של חילוקי דעות לפי השיר?

האם יהודה עמיחי רואה עניין עקרוני במחלוקת? האם גם לדעתו "אלו ואלו דברי א-להים חיים?"

כאן גרים בכיף

בדרך כלל, נהוג לראות במחלוקת בעיה המחייבת פתרון ויישוב. אלא שצריך לקבל את העובדה שלא כל המחלוקות ניתנות ליישוב מיידי (...) מצב זה מחייב סבלנות – מצרך נדיר למדי במזרח התיכון בכלל ובתרבות היהודית שטיפחה במשך אלפי שנים תרבות של מחלוקת. אבל מעבר לסבלנות, הוא מחייב את הצדדים להבין שלעיתים, הדרך היעילה ביותר לצלוח מחלוקות בשלום אינה דווקא בנסיונות לפתור אותן או להגיע להסכמה, אלא דווקא בקבלת העובדה שמותר לא להסכים; שכל צד זכאי לשמור לעצמו את עמדותיו ושהנסיונות לייצר פתרון בוסר, עלול להיות בלתי יעיל. עקרון ה"הסכמה שלא להסכים", מיושם באופן מרתק בבית הספר הדו-לשוני בירושלים, בו לומדים ערבים ויהודים. בית הספר מאפשר לכל צד לקיים את עמדותיו מבלי שתושג הסכמה לגביהן, תוך הבנה שניתן לחיות במשותף גם במצב של חוסר הסכמה.

(יורם עשת, לחיות עם המחלוקת – לא לפחד מהמפריד, כלכליסט 27.11.16)

ואלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיה בן גוריון כשעלו לבקרו. נִמְנוּ ורְבּוּ בית שמאי על בית הלל, ושמונה עשר דברים גזרו בו ביום:

(משנה מסכת שבת פרק א משנה ד)

אותו היום היה קשה לישראל כיום שנעשה בו העגל... תנא ר' יהושע אונייא: תלמידי בית שמאי עמדו להן מלמטה והיו הורגין בתלמידי בית הלל. תני: ששה מהן (מתלמידי בית הלל) עלו, והשאר עמדו עליהן בחרבות וברמחים (ולא הניחו להם לעלות כדי שבית שמאי יהיו הרוב).

(תלמוד ירושלמי שם)

אף על פי שאלו אוסרין ואלו מתירין אלו פוסלין ואלו מכשירין, לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל, ולא בית הלל מבית שמאי. כל הטהרות והטומאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו:

(משנה מסכת יבמות פרק א משנה ד)

"יש מבין"

כיצד יורם עשת מציע להתמודד עם מציאות של חוסר הסכמה?
כיצד "הכריעו" בית שמאי שהלכה כמותם לפי התיאור בירושלמי?
כיצד נהגו ב"ש וב"ה זה בזה למרות המחלוקת, על פי המשנה ביבמות?

"ולעומק"

האם הדוגמה שירם עשת מביא היא ביטוי ל"חוסר הסכמה", או דווקא להסכמה?
כיצד התמודדו ב"ש וב"ה עם חילוקי הדעות ביניהם על פי כל מקור?
אילו דרכים לחיים מתוך מחלוקת משתקפות במקורות השונים? (דרך נוספת תמצאו במקור
8 בדף ההרחבות)

"לדיון"

כיצד "מסכימים לא להסכים" וחיים יחד בכל זאת? מה עושים עם הפערים הקיימים? האם זו
מציאות אידיאלית בעיניכם?
האם הגישות השונות למקומה העקרוני של המחלוקת משפיעות על היכולת לחיות יחד
למרות הפערים?
האם גם במקרה של חילוקי דעות כואבים ואמיתיים ניתן להגיד "אלו ואלו דברי א-להים חיים",
או שאמירה זו מחזיקה רק כל עוד הדעה המנוגדת לא באמת מפריעה לנו?

הלכה הארנבת בא החזיר...

- הנאה הדירה בעיניך?

- נאה...

אם כן, שב אתנו!

- לא לא אשב.

- למה?

- השכנים אינם טובים בעיני, איך אשב אני חזיר, לבן בן לבנים מימי בראשית, בכפיפה

אחת עם חתולה כושית! לא נאה לי ולא יאה לי.

קראו השכנים: לך, לך חזיר! גם לנו לא נאה ולא יאה!

הלך הזמיר, באה יונה...

- הנאה המסדרון בעיניך?

- מרובה בו הצל, המסדרון אפל.

- ובכן לא תשבי אתנו?

- אשב ואשב בחפץ לב, כי השכנים טובים בעיני:

התרנגולת – טובת כרבולת, הקוקיה – יפהפיה, החתולה – כל כך נקייה, והסנאית בעלת אגוזים, יודעת לחיות חיים עליזים. רואה אני כי נוכל לחיות ביחד בחברה טובה, בשלום ובנחת.

(לאה גולדברג, דירה להשכיר)

"ולעומק"

את מי מסמל החזיר בסיפור?

מדוע דווקא היונה היא זו שמסכימה לגור בבניין? מה שונה בה מבכל מי שקדם לה?
האם היונה לא מודעת למגרעות שבשאר הדיירים, או שהיא מסכימה לגור איתם למרות זאת?

"לדיון"

האם אתם הייתם מוכנים לדור בכפיפה אחת עם החזיר על אף דעותיו? האם אתם לא נעשים חזירים בעצמכם בסרבכם לשבת איתו?
מה עלינו לעשות בשביל להיות "יונים" ולא "חזירים"?

יהודה עמיחי (נולד בגרמניה ב-1924, נפטר בישראל ב-2000) היה משורר ישראלי, זוכה פרס ישראל לשירה (1982), הנחשב לפורץ דרך ומחולל מהפכה בשירה העברית החדשה, ונמנה עם הבולטים בשירה הבינלאומית במאה ה-20.

פרופסור יורם עשת-אלקלעי (ישראל, -1950) הוא פרופסור מן המניין במחלקה לחינוך ופסיכולוגיה באוניברסיטה הפתוחה ומנהל המרכז לחקר חדשנות בטכנולוגיות למידה.

לאה גולדברג (נולדה ברוסיה ב-1911, נפטרה בישראל ב-1970) הייתה מהמשוררים העבריים המפורסמים ביותר בעת החדשה, סופרת מבוגרים וילדים, מתרגמת, מבקרת וחוקרת ספרות, עיתונאית ומבקרת תרבות, כלת פרס ישראל לספרות לשנת 1970. פרופסור לספרות כללית והשוואתית באוניברסיטה העברית בירושלים.